

Тетяна Поврозник,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Західноукраїнський національний університет
Павло Коляса,
доктор філософії,
старший викладач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ВМІННЯ БЕЗПЕЧНО ПОВОДИТИСЯ В ІНТЕРНЕТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Стрімка цифровізація сучасного суспільства та активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у систему освіти зумовлюють зростання ролі цифрової грамотності учнів. Особливої актуальності набуває проблема формування у здобувачів освіти уміння безпечно поводитися в інтернеті, що входить до складу інформаційно-цифрової компетентності у межах реалізації Концепції «Нова українська школа» та державних стандартів (наприклад, Державного стандарту початкової освіти) [3; 5].

Сучасні діти починають користуватися цифровими пристроями з раннього віку, що, з одного боку, відкриває значні можливості для навчання та розвитку, а з іншого – створює низку ризиків, пов'язаних із доступом до небажаного контенту, онлайн-комунікацією з незнайомими особами, кібербулінгом, маніпулятивним інформаційним впливом і порушенням приватності. У зв'язку з цим проблема формування безпечної поведінки в інтернеті набуває чітко вираженого педагогічного характеру.

Формування в учнів уміння безпечно поводитися в інтернеті є педагогічною проблемою насамперед тому, що це уміння не виникає стихійно в процесі користування цифровими технологіями. Наприклад, діти молодшого шкільного віку мають недостатній життєвий досвід, сформовані на невисокому рівні критичне мислення та навички самоконтролю, щоб самостійно оцінювати ризики цифрового середовища та прогнозувати наслідки власних онлайн-дій.

Як зазначає А. Шишак, уміння безпечно поводитися в інтернеті слід тлумачити як «сформовану на основі знань і досвіду здатність здійснювати онлайн-діяльність без шкоди для власного здоров'я, безпеки інших людей та матеріального становища» [6, с. 165]. Проте для молодших школярів така здатність потребує спеціально організованого педагогічного супроводу, оскільки діти цього віку характеризуються довірливістю, емоційною вразливістю та схильністю до наслідування.

Проблемність формування безпечної поведінки в інтернеті також зумовлена розривом між реальними потребами дітей і можливостями освітнього середовища. Школа традиційно орієнтована на засвоєння навчального матеріалу, тоді як цифрова безпека належить до сфери практичних життєвих навичок, які потребують міжпредметної інтеграції, виховної роботи та систематичного закріплення. До того ж не всі педагоги мають достатній рівень цифрової компетентності для ефективної роботи з цією проблематикою.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що сучасне цифрове середовище породжує широкий спектр ризиків для здобувачів початкової освіти. Наприклад, С. Петренко та інші дослідники виокремлюють загрози особистому здоров'ю, особистій безпеці, безпеці оточуючих та ризики витоку персональних даних [4, с. 88–89; 7, с. 66–68]. Діти нерідко стикаються з агресивним або маніпулятивним контентом, кібербулінгом, небезпечними контактами та шахрайськими діями, не усвідомлюючи повною мірою їхніх наслідків.

Педагогічна сутність проблеми формування безпечної поведінки в інтернеті полягає в необхідності поєднання навчального, виховного та соціального впливу. Як підкреслюють Л. Канішевська та А. Лесик, цифрова безпека здобувачів освіти має формуватися системно та у тісній співпраці школи й сім'ї, оскільки саме дорослі відповідають за інформаційне середовище дитини [2].

Важливою складовою педагогічної проблеми є також швидка зміна цифрового середовища. Нові платформи, форми онлайн-комунікації та інформаційні загрози з'являються значно швидше, ніж оновлюються навчальні програми чи методичні рекомендації. Це потребує від педагогів постійного професійного розвитку та гнучкості в організації освітнього процесу.

На практичному рівні формування безпечної поведінки ускладнюється ще й віковими особливостями молодших школярів, зокрема кліповим мисленням, емоційністю та потребою в ігровій діяльності [1]. Саме тому ефективна педагогічна робота повинна спиратися на інтерактивні методи, наочність і моделювання реальних ситуацій цифрової взаємодії.

Отже, формування у здобувачів освіти уміння безпечно поводитися в інтернеті є складною та багатогранною педагогічною проблемою. Її актуальність зумовлена віковими особливостями особистості, наявністю численних інтернет-ризиків, недостатньою готовністю до самостійної оцінки цифрових загроз і потребою в системному педагогічному супроводі.

Список використаних джерел

1. Виховання дітей та молоді у цифровому просторі: посібник / К. О. Журба та ін. Київ, 2022. 124 с.

2. Канішевська Л. В., Лесик А. С. Формування безпечної поведінки молодших школярів у цифровому просторі. *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Вип. 1. С. 115–121.

3. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа». Київ, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf> (дата звернення: 25.11.2025).

4. Петренко С. І. Аналіз проблеми безпечної роботи учнів початкових класів у мережі інтернет. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2020. № 1 (19). С. 85–92.

5. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 р. № 688. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.12.2025).

6. Шишак А. М. Вміння безпечно поводитися в інтернеті: сутність та засоби формування в учнів початкової школи. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи*: матеріали наук.-практ. інтернет-конф. молодих науковців та студентів. Вип. 8. Бердянськ, Вінниця, Донецьк, Дрогобич, Житомир, Запоріжжя, Івано-Франківськ, Ізмаїл, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Луцьк, Львів, Мукачево, Ніжин, Одеса, Ужгород, Умань, Херсон, Чернівці, Чернігів, 2022. С. 164–166.

7. Шишак А. М. Формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів в умовах диджиталізації початкової освіти : дис. ... д-ра філософії : 013 / ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2025. 337 с.